

Araştırma Makalesi

Mersin Üniv Sağlık Bilim Derg 2019;12(1):11-21

doi:10.26559/mersinsbd.430894

Acil serviste çalışan sağlık personelinin çalışan güvenliği algılarının incelenmesi

Fatma Hakyemez, Mustafa Kul

Selçuk Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Konya, Türkiye

Öz

Amaç: Araştırmanın amacı, acil serviste çalışan sağlık personelinin çalışan güvenliğine dair algılarını incelemektir. **Yöntem:** Tanımlayıcı tipte olan araştırmanın evrenini, Konya il merkezi devlet ve üniversite hastaneleri acil servislerinde çalışan tüm sağlık çalışanları oluşturdu. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş olup, üniversite ve devlet hastaneleri acil servislerinde çalışan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 111 sağlık çalışanı araştırmanın örneklemine oluşturmuştur. Veriler, "çalışan güvenliği algısı anketi" ile toplandı. Etik kurul ve gerekli kurum izinleri alındı. Veriler bilgisayar ortamında yüzde ve frekans hesaplanarak değerlendirildi. **Bulgular:** Bulgulara göre; katılımcıların %45.5' inin delici kesici alet yaralanmaları, kan ve vücut sıvılarıyla temas durumunda yapılması gerekenlerle ilgili kendini yetersiz hissettiği saptanmıştır. Katılımcıların % 79.3' ü çalışan güvenliğini tehdit eden durumların bir ya da daha fazlasına maruz kalmış, maruz kalanların % 40.9' u durumu bildirmemiş ve nedenini % 63.9 oranında "önemsemedim" olarak belirtmiştir. **Sonuç:** Çalışanların yetersiz personel sayısı ile çalıştıkları görüşüne daha yakın oldukları görülmektedir. Çalışanların psikolojilerine olumsuz yansıyan personel sayısı, ağır iş yükü gibi konularda düzenleme ve iyileştirmeler yapılmalı, güvenliği tehdit eden her bir durum için ayrı eğitim programı düzenlenmeli ve çalışan güvenliğine yöneticilerin de önem vermesini sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.

Anahtar sözcükler: Çalışan güvenliği, acil servis, güvenlik algısı

Investigation of employee safety perceptions of healthcare personnel working in the emergency department

Abstract

Objective: The object of the study is to review employee safety perceptions of healthcare personnel working in the emergency department.

Yazının geliş tarihi: 05.06.2018 **Yazının kabul tarihi:** 17.09.2018

Sorumlu Yazar: Öğretim Görevlisi Fatma Hakyemez, Selçuk Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Konya, Türkiye. e-posta: fatmahakyemez@selcuk.edu.tr. Tlf: 03322231069

Not: Bu çalışma 8-11 Aralık 2016 tarihinde Bodrum' da düzenlenen 4. Uluslararası Paramedik Kongresi ve Ambulans Rallisi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Method: Target population of this descriptive study consisted of all the healthcare professionals who work at emergency services of university and public hospitals in the city center of Konya. In the study, no sample was selected and 111 healthcare professionals who work at emergency services of university and public hospitals and accepted to participate in the study constituted the sample of the study. Data was collected by an "employee safety perception survey". Ethics committee and the required institute approvals was obtained. The data was evaluated calculating the percentage and frequency in computer environment. **Results:** According to the findings, it was detected that 45.5% of the participants felt incompetent regarding how to react in the cases of sharp object injuries and contact with blood and body fluids. 79.3% of the participants exposed to one or more of the employee safety threatening situations, 40.9% of the exposed ones did not report the situation and 63.9% of them stated "I did not care" as the cause. **Conclusion:** It appears that employees were more likely to believe that they were working with insufficient staff. Arrangements and improvements should be made about issues that have an adverse effect on employees' psychology such as personnel number, heavy workload, etc.; a distinct education program should be arranged for each safety-threatening situation; and regulations, which ensure also the directors to give importance to the employee safety, should be made.

Keywords: Employee safety, emergency department, safety perception

Giriş

Acil serviste çalışan sağlık profesyonelleri çalışan sağlığı ve güvenliği açısından önemli tehlike ve risk altındadır. İnsanlar; sosyoekonomik durumları, eğitim düzeyleri, sosyal statüleri ne olursa olsun acil durumlarda hızlı, etkin ve kaliteli sağlık hizmeti sunumuna ihtiyaç duyar. Bu nedenle sağlık profesyonellerinin çalışma ortamlarının iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı hükümlerine uygun hale getirilmesi, sağlıklı ve güvenli çalışma ortamı oluşturmak açısından önemlidir.^{1,2}

Fiziki altyapı, insan gücü, tıbbi cihaz, donanım, lüzumlu ilaç, serum, sarf malzemesi ve ambulans hizmetleri yönünden hiçbir aksaklığa meydan verilmeyerek hizmetin 24 saat kesintisiz sunulması gereken acil servislere hizmetin etkin sunulabilmesi ve çalışanların iş doyumu için çalışan güvenliğine önem verilmesi kaçınılmazdır.³ Acil durumlarda kritik düşünebilen, soğukkanlı, hızlı karar verebilen ve uygun girişimi yapma becerisine sahip olan acil sağlık profesyonelleri; tehlikeli maddelere maruz kalma, bulaşıcı hastalıklar, kesici ve delici alet yaralanmaları, sözel ve fiziksel şiddete maruz kalma, ergonomik tasarım eksikliği, gürültü, insan sağlığını ve sosyal yaşamı olumsuz etkileyen çalışma saatleri, stres gibi sağlığı ve güvenliği tehdit eden olası risklerle karşı karşıyadır.⁴⁻⁹

Çalışanların sağlık hizmeti sunum sürecinde karşılaşılabilecekleri muhtemel risk ve zararlardan korunması, sağlık çalışanlarının zarar görmesine yol açabilecek her türlü işlem ve süreçlere karşı tedbir ve iyileştirme uygulamalarının yaygınlaştırılması sağlık profesyonelleri tarafından sunulan etkili ve verimli bir bakımı da dolaylı olarak etkileyecektir.^{6,7,10,11} Acil sağlık hizmeti sunan sağlık profesyonelleri, çalıştıkları alanlardan kaynaklanan ve kendi sağlıklarını da tehdit eden birçok etmenle karşılaşmaktadır.⁴ Sağlık hizmeti alanında iş yükü fazlalığı, sağlık personeli yetersizliği, çalışma saatlerinin uzun olması, malzeme ve ekipman yetersizliği, yöneticilerden yeterli destek alamama, bilgi ve beceri eksikliği gibi birçok neden çalışma ortamını olumsuz etkilemekte ve çalışan güvenliği açısından risk oluşturmaktadır.^{2,12,13} Acil sağlık profesyonelleri tarafından ilk müdahalede alınan kararlar ve yapılan uygulamalar yaşam ile ölüm arasındaki farkı etkilediğinden, bu araştırma acil serviste çalışan sağlık profesyonellerinin çalışan güvenliği algılarını belirlemek, hangi alanlarda çalışan güvenliğinin yetersiz olduğunu ya da sorun yaşandığını, sık görülen iş kazası/yaralanmaların neler olduğunu belirleyebilmek, hastanelerde yapılması gereken uygulamalara örnek teşkil etmek ve elde edilen bulgular ile sağlık sektöründe hizmet veren kuruluşların

eksikliklerini giderebilecekleri bir kaynak olması açısından çalışma alanına katkı sağlamak amacı ile yapılmıştır.

Gereç ve yöntem

Araştırmanın tipi: Acil serviste çalışan sağlık profesyonellerinin çalışan güvenliği algılarını belirlemek ve çalışan güvenliğini tehdit eden durumların neler olduğunu saptamaya yönelik yapılmış tanımlayıcı bir çalışmadır.

Araştırmanın evren ve örnekleme: Araştırmanın evrenini, Konya İl merkezi devlet ve üniversite hastanelerinde acil serviste çalışan tüm sağlık çalışanları oluşturdu. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş olup, üniversite ve devlet hastaneleri acil servislerinde çalışan, araştırmanın yapıldığı tarihlerde izinli olmayan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 111 sağlık çalışanı araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Veri toplama araçları: Araştırma verileri, araştırmacı tarafından geliştirilmiş iki bölümden oluşan anket formu ile toplanmıştır. Birinci bölüm demografik ve mesleki özelliklere ait; cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, ünvan, çalışılan kurum, acil servis çalışma yılı, toplam çalışma yılı, çalışan güvenliğini tehdit eden durumlarda yapılması gerekenler ile ilgili yeterlilik durumu, çalışan güvenliğini tehdit eden durumlara maruz kalma, çalışan güvenliğini tehdit eden durumun bildirilmesi ve çalışan güvenliğini tehdit eden en önemli sorunun saptanmasına yönelik hazırlanmış 12 sorudan oluşmaktadır.

Anketin ikinci bölümünde, çalışan güvenliği algılarını ölçmek için araştırmacı tarafından literatür taranarak hazırlanmış 20 maddelik soru kullanılmıştır. Anket soruları, literatür taranarak çalışan güvenliğinin fiziksel, kimyasal, biyolojik, psikolojik, ergonomik ve genel güvenlik boyutlarını içerecek şekilde oluşturulmuştur.¹⁵

Araştırma için Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 07.09.2016 tarihli 2016/239 karar sayılı etik kurul izni ve gerekli kurum izinleri alınmıştır.

Verilerin değerlendirilmesi: Veriler SPSS 20.0 (Statistical Pack age for Social Sciences) paket programında yüzde ve frekans hesaplanarak değerlendirildi.

Bulgular

Bulgulara göre; araştırmaya katılan sağlık profesyonellerinin %55.9'unun kadın, %44.1'inin erkeklerden oluştuğu, %48.6'sının 18-25 yaş ve %51.4'ünün 26 ve üzeri yaş aralığında olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların %73.9'u devlet hastanesinde, %26.1'i üniversite hastanesinde çalışmakta olup, katılımcıların %24.3'ünün hekim grubu (uzman hekim, asistan hekim ve pratisyen hekim), %33.3'ünün acil tıp teknisyeni ve paramedik, %42.4'ünün hemşirelerden oluştuğu görülmüştür. Toplam çalışma yılı incelendiğinde; katılımcıların %54.1'inin 0-5 yıl, %45.9'unun 6 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip olduğu ve %67.6'sının 0-5 yıl arası acil serviste çalıştığı görülmektedir (Tablo 1).

Araştırmada çalışan güvenliğini tehdit eden durumların hangisi ya da hangilerinde yapılması gerekenler ile ilgili kendinizi yetersiz hissediyorsunuz? sorusuna, katılımcıların %45.5'i kesici delici alet yaralanmaları ve kan/vücut sıvılarıyla bulaşma, %44.1'i bulaşıcı hastalıklardan korunma yolu, %39.6'sı iş kazası ve meslek hastalıklarının hukuki sonuçları, %31.5' i kişisel koruyucu ekipmanların kullanımı, %28.8'i mobbing, , %26.1'i beyaz kod, %24.3'ü iletişim becerileri, %23.4'ü radyasyon güvenliği, %16.2'si risk yönetimi (kimyasal, fiziksel ve ergonomik tehlikeler), %12.6'sı atık yönetimi (tıbbi ve tehlikeli atıklar) konusunda kendilerini yetersiz hissettiklerini belirtmiştir (Tablo 2).

Tablo 1: Sağlık çalışanlarının sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı

Değişkenler	Sayı	%
Cinsiyet		
Kadın	62	55,9
Erkek	49	44,1
Yaş		
18-25	54	48,6
26 ve üzeri	57	51,4
Ünvan		
Hekim	27	24,3
ATT-PRM	37	33,3
Hemşire	47	42,4
Çalıştığı kurum		
Üniversite Hastanesi	29	26,1
Devlet Hastanesi	82	73,9
Toplam çalışma yılı		
0-5 Yıl	60	54,1
6 Yıl ve Üzeri	51	45,9
Birim çalışma yılı		
0-5 yıl	75	67,6
6 Yıl ve üzeri	36	32,4

Çalışılan birimde, çalışan güvenliğini tehdit eden durumlara maruz kalma durumu sorgulandığında katılımcıların %65.8'i fiziksel-sözel şiddete, %42.3'ü kan ve vücut sıvılarıyla bulaşmaya, %28.8'i kesici-delici alet yaralanmalarına maruz kaldığını, %20.7'si (n=23) ise bu durumların herhangi birine maruz kalmadığını belirtmiştir (Tablo 3).

Araştırmada katılımcıların %79,3'ünün çalışan güvenliğini tehdit eden durumların bir ya da daha fazlasına maruz kaldığı, maruz kalanların % 40.9'unun durumu bildirmediği ve %63.8'inin durumu önemsemedikleri için bildirim yapmadığı saptanmıştır (Tablo 4).

Tablo 2: Sağlık çalışanlarının çalışan güvenliğini tehdit eden durumlarda kendilerini yetersiz hissetmelerine göre dağılımı

Değişkenler	Sayı	%
Delici kesici alet yaralanmaları, kan ve vücut sıvılarıyla temas		
Bulaşıcı hastalıklardan korunma yolları	50	45,5
İş kazası ve meslek hastalıklarının hukuki sonuçları	49	44,1
Kişisel koruyucu ekipman kullanımı	44	39,6
Mobbing	35	31,5
Beyaz kod	32	28,8
İletişim becerileri	29	26,1
Radyasyon güvenliği	27	24,3
Risk yönetimi	26	23,4
Atık yönetimi	18	16,2
Diğer	14	12,6
	1	0,9

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Tablo 3: Sağlık çalışanlarının çalışan güvenliğini tehdit eden durumlara maruz kalma özelliğine göre dağılımı

Değişkenler	Sayı	%
Fiziksel- sözel şiddet	73	65,8
Kan ve vücut sıvılarıyla temas	47	42,3
Kesici-delici alet yaralanmaları	32	28,8
Hiçbirisi	23	20,7
Diğer	2	1,8

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Tablo 4: Sağlık çalışanlarının çalışan güvenliğini tehdit eden durumu bildirme durumuna göre dağılımı ve nedenleri (n=88)

Değişkenler	Sayı	%
Evet	52	59,1
Hayır	36	40,9
• Önemsemedim	23	63,8
• İşlem yapılmayacağı için bildirmedi	5	13,8
• Nereye bildirmem gerektiğini bilmiyorum	4	11,1
• Bildirmenin durumu değiştirmeyeceğini düşünüyorum	2	5,5
• Gerekli görmedim	1	2,7
• Başkaları bildirdi	1	2,7

* Sadece çalışan güvenliğini tehdit eden durumlara maruz kalanlar cevaplamıştır.

Çalışan güvenliği algısı anketi bulgularına göre; çalışanların %50.5'i çalıştığı kurumda sağlık personeli sayısının yeterli olmadığını, %18.9'u kısmen yeterli olduğunu, %30.6'sı yeterli olduğunu ve %62.2'si ise çalıştığı birimde hasta yoğunluğunun aşırı olduğunu düşünmektedir.

Katılımcıların %41.4'ü çalıştığı birimde çalışan güvenliğini tehdit edecek boyutta enfeksiyon riski olmadığını, %40.5'i hava kalitesinin güvenlik açısından risk oluşturmadığını, %49.5'i kullanılan dezenfektanların çalışan güvenliği açısından risk oluşturmadığını düşünmektedir. Katılımcıların %64'ü koruyucu ekipmanların kolay ulaşılabilir bir yerde olduğunu, %42.3'ü koruyucu ekipmanların enfeksiyon, bulaşıcı hastalıklar ve yaralanmalara karşı koruyuculuğunun yeterli olduğunu düşünmektedir. Aynı zamanda katılımcıların %63.1'i kesici alet yaralanmaları, kan ve

vücut sıvılarıyla bulaş durumunda izlemesi gereken yolları bildiğini belirtmektedir.

Katılımcıların %26.1'i kurumda sözel ve fiziksel şiddeti caydırıcı tedbirlerin yeterli olduğunu, %65.8'i fiziksel-sözel şiddete maruz kalma durumunda izlemesi gereken yolları bildiğini belirtmektedir. Katılımcıların %48.6'sı çalıştığı birimde gürültü seviyesinin güvenliği tehdit edecek seviyede olmadığını ve %30.6'sı kurumda radyasyonlu ortamda ve radyoaktif maddelerle çalışılan bölgelerde gerekli fiziki önlemlerin alındığını belirtmiştir. Hizmet içi eğitim durumu sorgulandığında katılımcıların %49.5'inin kurumda çalışan güvenliğini sağlama ve artırmaya yönelik hizmet içi eğitimlerin verildiğini, %37.8'inin bu eğitimlerin yeterli olduğunu bildirdikleri saptanmıştır.

Katılımcıların %60.4'ü çalıştığı birimin yüksek riskli olduğunu düşünmekte, %48.6'sı çalıştığı kurumda çalışan güvenliğini sağlama ve artırmaya yönelik denetimlerin yapıldığını, %35.1'i yöneticiler tarafından çalışan güvenliğine gereken önemin verildiğini, %34.2'si çalışan güvenliği biriminin kolay ulaşılabilir bir yerde ve çalışanlarla iletişim halinde olduğunu ve %29.7'si çalışan güvenliği biriminin aktif bir şekilde çalıştığını düşünmektedir.

Katılımcıların %73'ü hastane enfeksiyonları, bulaşıcı hastalıklardan korunma ve kesici delici alet yaralanmalarına maruz kalmamak için genel güvenlik tedbirlerine uyduğunu belirtmektedir (Tablo 5).

Tartışma

Acil serviste çalışan sağlık profesyonellerinde çalışan güvenliği algısının incelenmesi amaçlanan araştırmada, katılımcıların çoğunun hemşire olduğu ve yarıdan fazlasının devlet hastanelerinde çalıştığı görülmektedir. Mesleki kıdem açısından incelendiğinde katılımcıların düşük mesleki kıdeme sahip oldukları ve acil serviste çalışma yıllarının ağırlıklı olarak 0-5 yıl arası olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Sağlık çalışanlarının çalışan güvenliği algısı değişkenlerine verdikleri cevaplara göre dağılımı

Değişkenler	Evete	Hayır	Kısmen
Çalıştığım birimde hasta yoğunluğunun aşırı olduğunu düşünüyorum.	62,2	17,1	20,7
Çalıştığım birimde, sağlık personeli sayısının yeterli olduğunu düşünüyorum.	30,6	50,5	18,9
Çalıştığım birimde, çalışan güvenliğini tehdit edecek boyutta enfeksiyon riski olduğunu düşünmüyorum.	41,4	36,9	21,6
Koruyucu ekipmanların kolay ulaşılabilir bir yerde olduğunu düşünüyorum.	64,0	13,5	22,5
Koruyucu ekipmanların enfeksiyon, bulaşıcı hastalıklar ve yaralanmalara karşı koruyuculuğunun yeterli olduğunu düşünüyorum.	42,3	27,9	29,7
Kesici alet yaralanmaları, kan ve vücut sıvılarıyla bulaşma durumunda izlemem gereken yolları biliyorum.	63,1	2,7	34,2
Fiziksel-sözel şiddete maruz kalmam durumunda izlemem gereken yolları biliyorum.	65,8	11,7	22,5
Hastanemizde, sözel ve fiziksel şiddeti caydırıcı tedbirlerin yeterli olduğunu düşünüyorum.	26,1	43,2	30,6
Hastanemizde, radyasyonlu ortamda ve radyoaktif maddelerle çalışılan bölgelerde gerekli fiziki önlemlerin alındığını düşünüyorum.	30,6	31,5	37,8
Çalıştığım birimde gürültü seviyesinin güvenliğimizi tehdit edici seviyelere ulaştığını düşünmüyorum.	48,6	27,0	24,3
Çalıştığım birimde hava kalitesinin güvenliğimiz açısından risk oluşturmadığını düşünüyorum.	40,5	25,2	34,2
Kullanılan dezenfektanların çalışan güvenliği açısından yüksek risk taşıdığını düşünmüyorum.	49,5	22,5	27,9
Kurumumda, çalışan güvenliğini sağlama ve artırmaya yönelik hizmet içi eğitimler verilmektedir.	49,5	20,7	29,7
Hastanemizde, çalışan güvenliğini sağlama ve artırmaya yönelik verilen eğitimlerin yeterli olduğunu düşünüyorum.	37,8	20,7	41,4
Kurumumda, çalışan güvenliğini sağlama ve artırmaya yönelik hizmet denetimleri yapılmaktadır.	48,6	20,7	30,6
Hastanemizde çalışan güvenliği biriminin aktif bir şekilde çalıştığını düşünüyorum.	29,7	36,9	33,3
Hastanemizde, çalışan güvenliği biriminin kolay ulaşılabilir bir yerde ve çalışanlarla iletişim halinde olduğunu düşünüyorum.	34,2	25,2	40,5
Çalıştığım birimin yüksek riskli olduğunu düşünüyorum.	60,4	21,6	18,0
Hastanemizde, yöneticiler tarafından çalışan güvenliğine gereken önemin verildiğini düşünüyorum.	35,1	35,1	29,7
Hastane enfeksiyonları, bulaşıcı hastalıklardan korunma ve kesici delici alet yaralanmalarına maruz kalmamak için genel güvenlik tedbirlerine uyuyorum.	73,0	5,4	21,6

Çalışmamızda katılımcıların yarısından fazlası çalıştığı birimde hasta yoğunluğunun aşırı olduğunu belirtmiştir. Çalışılan kurumda hasta yoğunluğunun fazla olması çalışanları fiziksel ve psikolojik açıdan olumsuz etkilemekte, çalışanlarda tükenmişlik sendromuna yol açmakta ve yapılan tıbbi hatalarda artışa sebep olmaktadır. Literatür incelendiğinde çalışanların çalıştıkları birimde aşırı hasta yoğunluğu olduğu algısına sahip oldukları, aşırı yoğunluktan kaynaklanan aşırı iş yüküne maruz kaldıkları görülmüştür.^{4,6,15} Aynı zamanda çalışmamızda katılımcıların yarısı sağlık personeli sayısının yeterli olmadığını belirtmiştir. Literatürde de benzer çalışmalar incelendiğinde sağlık çalışanlarının yetersiz personel sayısı ile çalıştıkları görüşüne daha yakın oldukları görülmektedir.^{4,17,6,15}

Çalışmamızda katılımcıların kesici-delici alet yaralanmalarına maruz kalma düzeyi oldukça düşük saptanmış ve katılımcıların büyük çoğunluğu yaralanmaya maruz kalmamak için genel güvenlik tedbirlerine uyduğunu belirtmiştir. Kurumda hasta yoğunluğunun fazla olması; acil durumlarda kritik düşünebilen, soğukkanlı, hızlı karar verebilen ve uygun girişimi yapma becerisine sahip olan acil sağlık profesyonellerinin yoğunluğa bağlı ya da kişisel koruyucu ekipmanları kullanmamasına bağlı olarak kesici-delici aletlerle yaralanmaya maruz kalmalarına neden olmaktadır. Özata ve ark.'nın³ yaptığı çalışmada, katılımcıların yaklaşık yarısı çalışma alanında güvenliği tehdit eden/edecek olan riskleri kesici delici alet yaralanmaları olarak belirtmiş ve %44'ünün kesici delici aletle yaralandığı görülmüştür. Benzer bir şekilde Aldem¹⁶ tarafından pediatri hemşirelerinin değerlendirildiği çalışmada, son bir yılda kesici-delici aletlerle yaralanma oranı %61.5 olarak bildirilmiştir. Aldem ve ark.'nın⁴ çalışmasında kesici delici aletle yaralanma %70.2 iken Akça ve Aydın'ın⁵ çalışmasında %18'dir. Bizim çalışmamız Akça ve Aydın'ın⁵ çalışması ile benzerlik göstermektedir.

Yaralanmaya maruziyet düşük olmasına rağmen katılımcıların yaklaşık yarısı kesici delici alet yaralanmaları

durumunda izlemesi gereken yolları yeteri kadar bilmediklerini belirtmiştir. Bu durum, çalışanların kesici delici aletlerle olan yaralanmalarda ne yapılması konusunda bilgi eksikliklerinin olabileceğini ancak yaralanmalara maruz kalmamak için genel güvenlik tedbirlerine uyduklarını göstermektedir. Literatür incelendiğinde Akkaya¹⁵ ve Çelikkalp ve ark¹⁰ tarafından yapılan farklı çalışmalarda da hastanede enfeksiyon riskleri ve iş kazaları/delici kesici alet yaralanmaları ile ilgili eğitimlerin yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde sunulan çalışma bulguları ile benzer şekilde eğitimlerin yetersiz olduğunu saptayan çalışmalar olmakla birlikte tersi sonuçlar elde eden çalışmalara da ulaşılmıştır. Örneğin, Akça ve Aydın⁵ tarafından yapılan çalışmada katılımcıların tamamına yakınının kesici delici tıbbi alet yaralanmaları ile ilgili eğitim aldığı saptanmış, fakat çalışanların bu konuda kendilerini yeterli hissetme durumları sorgulanmamıştır.

Sağlık profesyonelleri bulaşıcı hastalıklar açısından da yüksek risk grubundadır. Çalışmamızda katılımcıların yaklaşık yarısının *kan ve vücut sıvılarıyla bulaşma, bulaşıcı hastalıklardan korunma yolu* konusunda yapılması gerekenleri yeteri kadar bilmedikleri ve kan ve vücut sıvılarıyla bulaşma maruz kaldığı saptanmıştır. Özata ve ark.'nın¹² çalışmasında çalışanların büyük çoğunluğu çalışma alanında güvenliği en çok tehdit eden risklerin bulaşıcı hastalıklar olduğunu belirtmiş ve benzer araştırmaların da yapılan çalışmamızla benzerlik gösterdiği görülmüştür.^{5,16} Yine çalışmamızda katılımcılardan yarısından fazlasının *kan ve vücut sıvılarıyla bulaşma durumunda izlenmesi gereken yolları* bildiklerini ifade ettikleri görülmüştür.

Çalışmamızda; biriminde çalışan güvenliğini tehdit edecek boyutta enfeksiyon riski olduğunu düşünenlerin oranının literatürle benzerlik gösterdiği görülmektedir. Enfeksiyon etmenine maruz kalma olasılığı, sağlık çalışanlarının meslek riskleri içinde önemli bir yer tutmaktadır. Akkaya'nın¹⁵ çalışmasında, hastanede çalışanların güvenliğini tehdit edecek seviyede enfeksiyon olmadığı düşüncesine katılımın orta derecenin altında olduğu

görülmektedir. Özata ve ark.'nın¹² çalışmasında çalışanların büyük çoğunluğu acil servise başvuran hastalardan bulaşıcı hastalık kapma riskiniz var mı sorusuna kesinlikle yanıtını vermiştir.

Çalışmada katılımcıların yarıdan fazlası, koruyucu ekipmanların kolay ulaşılabilir bir yerde olduğunu ve kişisel koruyucu ekipman kullanımı konusunda yeteri kadar bilgiye sahip olduklarını düşünmektedir. Ancak çalışanların yarıya yakınının koruyucu ekipmanların enfeksiyon, bulaşıcı hastalıklar ve yaralanmalara karşı koruyuculuğunun yeterli olduğunu düşündükleri görülmektedir. Çalışanların çoğunluğu hastane enfeksiyonları, bulaşıcı hastalıklardan korunma ve kesici delici alet yaralanmalarına maruz kalmamak için genel güvenlik tedbirlerine uyduğunu belirtmiştir. Literatürde benzer çalışmalar incelendiğinde, kişisel koruyucu ekipmanları kullanma ve çalışma ortamında genel güvenlik tedbirlerine dikkat etme boyutunun yüksek olduğu gözlenmiştir.^{4,15,17}

Bizim çalışmamızda sözel/fiziksel şiddete maruz kalmanın yüksek olduğu görülmektedir. Sözel ve fiziksel şiddete maruz kalma durumu birlikte değerlendirildiğinden bu bir kısıtlılık olup kıyaslama yapmak uygun değildir. Kaynaklarda; sağlık çalışanlarında sözel şiddete maruz kalma oranının fiziksel şiddete maruz kalmaya oranla daha yüksek olduğu, sözel şiddetin çalışanların çoğu tarafından güvenliği tehdit eden/edebilecek riskler arasında belirtildiği görülmektedir.^{4,6,12,16} Akkaya'nın¹⁵ çalışmasında; hastanedeki fiziksel şiddeti caydırıcı tedbirlerin yetersiz olduğu, hastane çalışanlarının fiziksel şiddete uğramaları halinde izlemeleri gereken yolları yeteri kadar bilmediklerini ifade ettikleri ve çalışanların hastanede fiziksel şiddeti engelleme amaçlı iletişim, öfke kontrolü vb. eğitimler verilmediğini düşündükleri görülmüştür. Bizim çalışmamız Akkaya'nın¹⁵ çalışması ile benzerlik göstermekte olup, katılımcıların yaklaşık üçte birinin beyaz kod durumunda izlenmesi gereken yolları yeteri kadar bilmedikleri ve yarısından fazlasının kurumda sözel ve fiziksel şiddeti caydırıcı

tedbirlerin yeterli olmadığı algısına sahip oldukları görülmüştür.

Çalışmamızda çalışan güvenliğini tehdit eden durumların bir ya da daha fazlasına maruz kalma oranı yüksek olup, maruz kalanların yaklaşık yarısının durumu bildirmediği ve durumu önemsemedikleri için bildirim yapmadıkları görülmüştür. Aldem'in¹⁶ çalışmasında pediatri kliniklerinde çalışan hemşirelere çalışan güvenliği alanları ile ilgili sorun yaşadıklarında raporlama yapıyor musunuz? diye sorulduğunda %36.7'sinin hayır şeklinde cevap verdiği görülmüştür.

Çalışmamızda katılımcıların tamamına yakınının atık yönetimi (tıbbi ve tehlikeli atıklar) konusunda yapılması gerekenleri bildikleri saptanmıştır. Akkaya¹⁵ ve Çelikkalp ve ark¹⁰ tarafından yapılan farklı çalışmalarda hastanede tıbbi atık konusunda verilen eğitimlerin yeterli düzeyde olduğu sonucuna varılmış, ancak bizim çalışmamızda bu konuda verilen eğitimlerin yeterli olup olmadığı sorgulanmadığından kıyaslama yapmak doğru değildir.^{10,15}

Çalışmamızda katılımcıların yaklaşık yarısı çalıştıkları birimde gürültü seviyesinin güvenliği tehdit edecek seviyede olmadığı görüşüne katılmamakta, Akkaya'nın¹⁵ çalışmasında da katılımcıların çalışma ortamlarındaki gürültü seviyesinin güvenliklerini tehdit edici seviyelerde olmadığı görüşüne orta derecede katıldıkları görülmektedir. Benzer şekilde Aldem'in¹⁶ çalışmasında, çalışma ortamında gürültüye maruz kalınması çalışanlar tarafından mevcut risk olarak değerlendirilmiştir.

Akkaya'nın¹⁵ çalışmasında çalıştıkları ortamların hava kalitesinin yeterince iyi olmadığı ve kullanılan kimyasal temizlik maddelerinin belirli bir kalitenin üzerinde olduğu düşüncesine orta düzeyin altında katılım gösterdikleri görülmüştür. Aldem'in¹⁶ çalışmasında, çalışma ortamının yetersiz havalandırılması ve yetersiz aydınlatılması, dezenfektan maddeler ile maruziyet yaşanması durumu çalışanlar tarafından mevcut risk olarak değerlendirilmiştir. Bizim çalışmamızda da katılımcıların yaklaşık yarısı hava kalitesinin ve kullanılan dezenfektanların çalışan

güvenliği açısından risk oluşturmadığını belirtmektedir.

Çalışmamızda, çalıştığı kurumda çalışan güvenliğini sağlama ve artırmaya yönelik denetimlerin yapıldığı sorgulandığında kısmen ve evet cevabını verenler katılımcıların çoğunluğunu oluşturmaktadır. Aldem ve ark.'nın⁴ yaptığı çalışmada, gerekli denetimin yapılmadığı ve kurumun kendi iç denetimini yapmadığı görüşünde olanların sayısı oldukça azdır. Aldem'in¹⁶ pediatri kliniklerinde yaptığı bir başka çalışmada ise çalışan güvenliği ile ilgili koruyucu tedbirler sizce yeterli mi diye sorulduğunda hemşirelerin %42.6'sı hayır cevabını vermiştir.

Çalışmamızda, kurumda radyasyonlu ortamda ve radyoaktif maddelerle çalışılan bölgelerde gerekli fiziki önlemlerin alındığını belirtenlerin sayısı orta düzeyin altında kalmakta ve sonuçlar literatürde ki çalışmalarla benzerlik göstermektedir.^{12,15}

Çalışmamızda; çalışan güvenliği biriminin aktif bir şekilde çalıştığını, çalışan güvenliği biriminin kolay ulaşılabilir bir yerde ve çalışanlarla iletişim halinde olduğunu düşünenlerin sayısı azdır. Benzer şekilde Akkaya'nın¹⁵ çalışmasında da çalışanların çalışan güvenliği komitesinin aktif olarak çalıştığı görüşüne katılımın düşük olduğu, hastanedeki çalışan güvenliği komitesinin aktif olarak çalışmadığı ve çalışanlarla yeterince ilişki içinde olmadığı belirtilmiştir.

Çalışmamızda katılımcıların yaklaşık yarısı, kurumda çalışan güvenliğini sağlama ve artırmaya yönelik hizmet içi eğitimlerin verildiğini düşünmekte, ancak bu eğitimlerin yeterli olmadığını düşünmektedir. Çelikkalp ve ark.'nın¹⁰ yaptığı çalışmada, katılımcıların %44.4 ü iş sağlığı ve güvenliği konusunda hizmet içi eğitim aldığını belirtmiş, benzer şekilde Varol'un⁶ çalışmasında hastanede hizmet içi eğitimler düzenli yapılır önermesine kısmen ve tamamen katılıyorum düzeyinin %50 olduğu görülmüş, Öztürk ve ark.'nın⁶ çalışmasında hekimlerin %51'i iş güvenliğine yönelik eğitimlerden memnun olmadığını belirtmiştir. Literatür incelendiğinde, Aldem'in¹⁶ pediatri kliniklerinde yaptığı çalışmada hemşirelerin

çalışan güvenliği hakkında eğitim alma oranı oldukça yüksektir.

Çalışmamızda katılımcıların yaklaşık üçte biri, iş kazası ve meslek hastalıklarının hukuki sonuçları konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını belirtmiş, Akkaya¹⁵ ve Çelikkalp ve ark.¹⁰ tarafından yapılan farklı çalışmalarda da hastanede iş kazaları/delici kesici alet yaralanmaları ile ilgili eğitimlerin yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmamızda katılımcıların %35'i yöneticiler tarafından çalışan güvenliğine gereken önemin verilmediğini, %29.7 si kısmen önem verildiğini düşünmektedir. Öztürk ve ark.'nın⁶ çalışmasında çalışanların %49 u iş kazası/meslek hastalığına ilişkin olarak hastanenin sorumluluk alma düzeyinden memnun olmadığını belirtmiş ve sonuçlar bizim çalışmamızla benzerlik göstermektedir. Akkaya¹⁵ ve Varol'un¹⁷ çalışmasında da çalışanların, hastanede çalışan güvenliğine gereken önem verildiği ifadesine katılmama eğiliminde oldukları, yöneticilerin çalışanların sağlık ve güvenliklerini önemsedikleri fikrine katılımın düşük olduğu görülmektedir. Çalışmamızda katılımcıların çalıştığı birimin yüksek riskli olduğunu düşünme eğiliminde oldukları görülmüş, literatürde benzer çalışmalar incelendiğinde; çalışanların hastaneyi çalışan güvenliği açısından riskli gördükleri algısına yakın oldukları görülmüştür.^{12,15}

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak katılımcıların, kesici delici alet yaralanmaları, kan ve vücut sıvılarıyla bulaş, bulaşıcı hastalıklardan korunma yolu, kişisel koruyucu ekipmanların kullanımı ve iş kazası ve meslek hastalıklarının hukuki sonuçları konusunda izlemesi gereken yollarda bilgi eksikliklerinin olduğu görülmüş olup; bu konularda kurum politikalarının olması, gerekli önlemlerin alınması ve eksikliklerin tespit edilerek hizmet içi eğitim programlarının belirli periyotlarla tekrarlanması, personelin ihtiyacına yönelik eğitim içeriklerinin hazırlanması ve çalışanların farkındalığının artırılması önerilmektedir.

Yüksek risk grubunda değerlendirilen acil servislerde çalışanların, çalışan güvenliği açısından hayatını riske atan kan ve vücut sıvılarıyla bulaşa maruz kalmayı önlemek ya da en aza indirmek açısından yeterli ve güvenli olan kişisel koruyucu ekipman kullanımının desteklenmesi, olumlu davranış sergileyen personellerin ödüllendirilmesi; çalışanların etkin ve kaliteli hizmet sunabilmeleri açısından kendilerini güvende hissetmelerini sağlamak ve sözel/fiziksel şiddete maruziyetin önüne geçebilmek için kurum içerisinde güvenlik önlemlerinin alınması, etkili iletişim eğitimlerinin düzenlenmesi ve bu eğitimlerin sadece çalışanlarla sınırlı kalmaması, kurum içerisinde şiddeti caydırıcı görsellerin yer alması ve bunların hasta ve yakınları tarafından görünür olmasının sağlanması önerilebilir.

Çalışan güvenliğini tehdit eden durumun bildirilmesi için çalışanların desteklenmesi ve kurum tarafından kayıt altına alınması maruz kalınabilecek riskleri en aza indirmek açısından ve alana özgü düzenlemelerin yapılabilmesi açısından önem arz etmektedir. Sağlık çalışanı güvenliği çerçevesinde alınması gereken tedbirler ve bu tedbirlerin alınmaması halinde ne tür bir hukuksal sorumluluğun doğacağı ve bu sorumluluğun kimlere ait olacağı konusunda eğitimlerin verilmesi çalışanların bu konuda farkındalığın artırılması açısından önem arz etmektedir.

Çalışanlar yetersiz personel sayısı ile çalıştıkları görüşüne daha yakındırlar, bu nedenle çalışanların psikolojilerine olumsuz yansıyan personel sayısı, ağır iş yükü gibi konularda düzenleme ve iyileştirmeler yapılmalı, kurumda personel sayısı ve hasta yoğunluğu dikkate alınarak çalışma standartları belirlenmelidir.

Çalışan güvenliğini tehdit eden riskler tespit edilerek, çalışanların bu konuda farkındalığının artırılması, her bir durum için ayrı eğitim programı düzenlenmesi ve çalışan güvenliğine yöneticilerin de önem vermesini sağlayacak düzenlemelerin yapılması önerilmektedir.

Çalışmanın Kısıtlılığı: Araştırmanın yapıldığı tarihlerde izinli olmayan ve araştırmaya katılmayı kabul eden çalışanlar ile sınırlıdır. Ayrıca, araştırmanın yapıldığı hastanelerin sonuçları yansıtılmaktadır, bu nedenle genellenemez.

Kaynaklar

1. Hakyemez F, Araç B, Özkalp H, Özkalp, B. Paramedik Öğrencilerinin Çalışan Güvenliği Konusundaki Görüşlerinin İncelenmesi. 3. Uluslararası Paramedik Kongresi ve Ambulans Rallisi Bildiri Özetleri Kitapçığı, Antalya,2015; 50-51.
2. Solmaz M, Solmaz T. Hastanelerde İş Sağlığı ve Güvenliği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 2017;6(3),147-156.
3. Resmi Gazete, 11.05.2000. 24046 sayılı "Acil Sağlık Hizmetleri Yönetmeliği". p. 41.
4. Aldem M, Arslan F, Kurt A, Sağlık Profesyonellerinde Çalışan Güvenliği. *Tıp Araştırmaları Dergisi* 2013;11(2)60-67.
5. Akça SÖ, Aydın Z. Eğitim ve Araştırma Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin Kesici-Delici Tıbbi Aletleri Güvenli Kullanımlarına İlişkin Farkındalıkları. *Journal of Contemporary Medicine* 2016; 6(4)319-326.
6. Öztürk H, Babacan E, Anahar EÖ. Hastanede çalışan sağlık personelinin iş güvenliği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 2012;1(4)252-268.
7. Erdağı S, Nadiye Ö.. Cerrahi Kliniklerde Çalışan Hemşirelerin Çalışma Ortamlarının, Hasta Güvenliği Kültürü Algılarının ve Tükenmişlik Durumlarının İncelenmesi. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences* 2015;18(2)94-106.
8. Gündoğdu SK, Bahçecik N. Hemşirelerde hasta güvenliği kültürü algılamasının belirlenmesi. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences* 2012;15(2) 119-128.
9. Ekşi A.. Hastane Öncesi Acil Sağlık Hizmetleri. In: Kitleli Olaylarda Hastane Öncesi Acil Sağlık Hizmetleri Yönetimi.

- Eds: Ekşi A. İzmir: kitapAna 2015, p.64-71.
10. Çelikkalp Ü, Saraçoğlu GV, Keloğlu G, Bilgiç Ş. Hemşirelerin çalışma ortamlarında iş güvenliği uygulamalarını değerlendirmesi. *TAF Prev Med Bull* 2016;15(1)408-414.
 11. Resmi Gazete, 06.04.2011. 27897 sayılı "Hasta ve Çalışan Güvenliğinin Sağlanmasına Dair Yönetmelik".
 12. Özata M, Bozoğlan H, Akkoca Y. Acil Servis Çalışanlarının İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Kapsamında Yaşadıkları Sorunlarının Belirlenmesi: Konya Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi* 2017;8(19)1-13.
 13. Demir T. Sağlık kurumlarında çalışan güvenliği (Yüksek Lisans Tezi), Danışman: Gezgin F. Yayınlanmamış Tez, İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2014.
 14. Gül G. Hastane öncesi acil sağlık hizmetlerinde çalışan personele yönelik hasta ve çalışan güvenliğinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Danışman: Taylan B. Yayınlanmamış Tez, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2012.
 15. Akkaya Ö. Hastane personelinin çalışan güvenliğine dair algılarının incelenmesi: Süleyman Demirel Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Hastanesi Örneği (Yüksek Lisans Tezi), Danışman: Erdem R. Yayınlanmamış Tez, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2015.
 16. Aldem M. Pediatri hemşirelerinin çalışan güvenliğine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Danışman: Taş Arslan F. Yayınlanmamış Tez, Konya: Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2014.
 17. Varol Ş. Bir eğitim hastanesinde çalışan doktor ve hemşirelerin hasta ve çalışan güvenliği konusundaki görüşlerinin belirlenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Danışman: İlhan MN. Yayınlanmamış Tez, Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2012.
 18. Öztürk H, Babacan E. Bir Ölçek Geliştirme Çalışması: Hastanede çalışan sağlık personeli için iş güvenliği ölçeği. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 2012;9(1)36-42.